

NIKOS KAZANTZAKIS 18. 2. 1883 - 26. 10. 1957

"Hlavní a téměř jediné téma celého mého díla je boj člověka s Bohem, neústupný, neuhastitelný boj nahého červa jménem člověk proti hrozné moci a temným silám v něm a kolem něho, tvrdošijnost tohoto boje a vytrvalost malé jiskry v úsilí překonat nekonečnou noc, zápas o změnu tmy v světlo, otroctví v svobodu .“ Těmito slovy charakterizoval Nikos Kazantzakis, novořecký romanopisec, básník a esejista, své životní dílo.

Narodil se na Krétě 18. února 1883 jako syn rolníka. V té době byla ještě Kréta zmítaná krvavými protitureckými boji. Z dob dětství v něm proto zůstal tragický životní pocit i metafyzický strach před smrtí. Snad proto mu byl vždy blízký žánr tragédie a osudové konflikty velikých postav řeckých i světových dějin. Vystudoval střední školu, spravovanou františkány z Naxu, poté práva v Athénách (1902-1906). Studia ukončil na Sorboně, kde v letech 1907-1917 studoval filosofii.

V roce 1918 podnikl cestu do Švýcarska a Sovětského svazu v souvislosti s návratem Řeků z oblasti Černomoří a Kavkazu. Seznámil se v té době s myšlenkami socialismu a komunismu. Ačkoli nikdy nebyl komunistou, hlásil se k těm, kdo usilovali o změnu buržoazního společenského řádu, zklamán měšťáckou ideologií. Procestoval celou Evropu, ale navštívil i Egypt, Čínu a Japonsko.

Do řecké literatury vstoupil v roce 1906 poetickou povídkou *Zmije a lilie*. Je autorem mnoha veršovaných děl a románů. Sám kladl daleko výše nad romány své básnické dílo - veršované tragedie *Kristus* (1915), *Buddha* (1922), *Odysseus* (1938), *Julianos* (1939), trilogii *Prométheus* (1941-1943). Největší hodnotu pro něj měl rozsáhlý epos *Odysseus* o 33 333 verších. Toto číslo považoval autor za magické. Část *Odyssea* byla psána v Čechách v Krušných horách na Božím Daru, kde autor pobýval v letech 1930-1933.

Světovou proslulost a oblíbenost si získal především svými romány. Prvním z nich je **Řek Zorbas** (1946). Tento román je inspirován člověkem, který žil pod jménem Georgios. Autor se s ním seznámil v roce 1915 na Athosu, kde Georgios pracoval při těžbě dřeva. Vždy plachý Kazantzakis miloval na svém příteli vše, co sám v sobě postrádal - prostý a přímý vztah k životu a nekomplikovaný vztah k ženám, schopnost vidět svět stále svěžíma dětskýma očima. Děj románu se odehrává na rodné Krétě. Dílo je přeloženo do sedmadvaceti jazyků, čtené v čtyřiceti zemích světa. Velmi úspěšná byla rovněž jeho filmová verze.

I další román, **Kristus znovu ukřižovaný**, vychází ze skutečných, tentokrát historických událostí - boje Řeků proti Turkům. Tentokrát však nestojí proti sobě dva národy, ale obyvatelé zámožné řecké vesnice, žijící s tureckými pány v poměrně klidném soužití, proti vyhnancům, kteří svým příchodem ohrožují klid a blahobyt starousedlíků. Role Krista je zde přičena pastýři Manolisovi, jenž za své bližní obětuje život. Text tohoto románu použil v roce 1954 Bohuslav Martinů pro operní dílo "Řecké pašije". O toto hudební dílo se zajímal již v roce 1957 Rafael Kubelík. Dobové politické klima, konkrétně napjaté vztahy mezi Velkou Británií a Řeckem kvůli kyperské otázce, však měly vliv na to, že dílo nemohlo být uvedeno v Londýnské opeře, řecké téma tu tehdy nebylo vítáno. Premiéra se konala až roku 1961 v Curychu, když spisovatel i hudební skladatel nebyli už mezi živými. Bohuslav Martinů se o spolupráci s Kazantzakisem vyjadřuje těmito slovy: "*...naučil jsem se ho chápat a být mu vděčný za hluboké poselství, které odkázal celému světu, a za moudrost skrytou v jeho knihách. Byl mi přítelem, jako bych jej znal celý život...*"

Na další román, **Poslední pokušení** (1952), se Kazantzakis připravoval studiem knih o Kristovi a komentářů k evangeliím. Román není ani tak životopisem Ježíše, jako spíše zpovědí člověka, který bojuje o blaho lidstva, člověka, který prodělává věčný souboj těla a ducha.

Děj následujícího románu, **Kapitán Michalis** (1953), je zasazen do rodného prostředí Kréty. Začíná v roce 1889, před výbuchem jednoho z nesčetných povstání Kréťanů proti Turkům. Hlavní hrdina románu, kapitán Michalis, se vrhá do odboje proti turecké přesile bez nejmenší naděje na úspěch. Všechny postavy prostých Řeků, muže,

starce, hochy i ženy charakterizuje nekonečná láska k vlasti. Tato kniha je oslavou řecké svobody.

Chud'ásek boží (1956) je dalším románem, který je inspirován životem světce - sv. Františka. Je to příběh o hledání cesty člověka k Bohu. Posledním z řady Kazantzakisových nejčtenějších románů je *Hlášení El Grecovi* (1961). Toto dílo se stalo autorovi po všech jeho životních zkušenostech zpovědí. Dle svých slov se v něm vyznává "ze stupňů svého životního vývoje". Přiznává zde svůj ambivaletní vztah k otci, jenž nikdy nedal najevo lásku k ženě ani k dětem, ke kterému pociťoval vždy strach, ale zároveň obdivoval jeho sílu, vitalitu a odhodlanost k činu.

Všechna Kazantzakisova díla jsou prostoupena touhou odpovědět na mučivé otázky, které se v různých obměnách v jeho tvorbě neustále vracejí - co je život, co je smrt, odkud člověk přichází a kam jde, jaký je cíl a smysl života, co je svoboda a co povinnost. Sám je přesvědčen o tom, že jeho cílem jako literáta není "umění pro umění", ale úsilí najít a vyjádřit vlastní životní pocit.

"Kdybych byl člověkem činu, snažil bych se vyjádřit vyšší princip (ať už mu říkáme Bůh, hmota, energie, duch, tajemství nebo Nic) činem, kdybych byl malířem, usiloval bych o jeho vyjádření liniemi a barvou, kdybych byl ženou, vyjádřil bych její láskou. Já jsem však spisovatel a velím jen čtyřicetiletým vojáčkům abecedy a v donkichotském tažení usiluji o postižení Nepostižitelného.